

svoji bukvarnici, in to tem več, ker je Giontini mož, ki zmiraj stoji na strani naroda našega in je to tudi pri zadnji volitvi, polni vsakovrstnih agitacij, med ljubljanskimi knjigotržci edini bil, kateri je volil kandidata narodnega volilnega odbora. Večkrat je bila izgovorjena želja, da bi se kateri ljubljanskih knjigarjev pečal s prodajo vseh slovenskih in tudi slovanskih knjig. Evo ga! Giontini bi utegnil pravi mož biti za ta posel. Svetujemo mu toraj, da v zvezo stopi z vsemi slovenskimi knjigarji in založitelji; rodoljubom zlasti šolskim predstojnikom pa priporočamo g. Giontini-ja.

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

Po starih srbskih cerkvah in samostanih, po teh zvestih varhih pravoslavne vere in narodne ponositosti, ki so jih slavni Nemanjiči zidali, se nahajajo brezštevilne, svetu še neznane in za srbsko povestnico neprecenljive starine. Znano je častitim bralcem „Novic“, kolike vrednosti je naš slavni Miklošič v samostanu Hilandar na Sveti gori našel in v svoji naukapolni knjigi „Slavische Bibliothek“ popisal. Samostan Hilandar sta Nemanja I. in pa kralj Milutin Nemanjič VII. na novo zidala in popravila.

Nemanja se je rodil leta 1114. v Ribnici v deželi Zeti. (Pod Zeto je spadala današnja Črnagora, južna Ercegovina in severna Albanija.) Njegov oče Teša bil je župan Rasije, to je, okolice današnjega Novega Pazar-a. Od županije raške „Novi Pazar“ imajo Srbi še dandanašnji pri tujcih imena: Racen, Raicen itd.

Nemanja po očetu raški župan je kmalu zbral vse srbske dežele pod svojo oblast, tako današnjo knježevino Bosno, Zento, Črnagoro, Dalmacijo, Ercegovino, Macedonijo, Albanijo, Srem, Slavonijo itd. in si dal naslov: „Stefan Nemanja I., kralj srbski.“ Vladal je srečno in slavno 36 let, umrl je v 86. letu svoje starosti leta 1200 na Sveti Gori v samostanu Hilandar, kamor je za svojim sinom Racko-m prišel, omenjeni samostan na novo sezidal in kraljevsko obdaril. Nemanja I. je za vreme svoje slavne vlade sezidal ne samo Hilandar na Sveti Gori, ampak še mnogo drugih cerkev po državi; al vse so divji Turki podrli in požgali; ostal je od njegove slavne vlade in od njega sezidan samo še prekrasen samostan Studenica v današnji knježevini. Samostan Studenica je zdaj pravi Jeruzalem narodu srbskemu. Zidal ga je iz samega lepega marmora prekrasno Nemanja I.; še dan danes tu njegovo truplo počiva in pravoslavni narod srbski ga časti z največo pobožnostjo in hvaležnostjo. Narod pobožni išče pri truplu svojega sv. kralja Nemanje I. pomoči v raznih stiskah in boleznih. Truplo sv. kralja Nemanje leži še dan danes vse v svili in zlatu zavito, kakor ga je zavil njegov sin Racko sv. Sava. To poslednje ime je Racko v samostanu dobil in se pod tem imenom tudi v narodu srbskemu časti. Samo obraz je odkrit, da ga more pobožni narod poljubovati. V zlato in svilno prekrasno obleko zavito truplo je položeno v pozlačeno črno skrinjo iz ebenovega lesa, ktera v lepem marmornatem grobu leži. Skrinja, v kateri sv. truplo leži, je pokrita s svilnim in umetno z dragocenimi, zlatimi slikami ozaljšanim pokrivalom, ki mu ga je sultanica Mileva, žena Bajacitova, nesrečna hči cara Lazara, poklonila, in s prekrasnim krilom, kterege je patrijarh Črnojevič njegovemu grobu poklonil. V samostanu Studenici je tudi vsa mašna obleka Nemanjevega sina sv. Save in vsa druga duhovska posoda njegova. Zlatih kičank, smaragdov, rubinov in drugih biserov, lepega stroja in raznih umetno nabav-

ljenih podob in slik na grobu sv. kralja in na dragi mašni obleki, duhovski posodi in pripravi sv. Save tukaj popisati ne morem. Tudi ne krasote marmornega samostana, arabesk, nakit, lepotij in umetnih slik, podob in krasote njegovih sten in oltarjev. Tudi ne dragocenega sv. križa v velikem oltarju, na katerem so vsi prazniki, svetniki in dogodbe sv. pisma tako umetno izrezani, da se jim človek prečuditi in jih nagledati ne more tem manj še le popisati! Na zlato-svilni, mašni obleki sv. Save je vseh 12 apostolov, Kristus, Mati Božja, grb srbskega carstva, dvoglavni orel in druge prekrasne podobe iz čistega zlata itd. Tudi mi ni tukaj mesto popisati raznih staro-slovenskih napisov in podob po stenah cerkve in samostana, po duhovski posodi in mašni obleki sv. Save in na grobu njegovega očeta sv. kralja Nemanje I.

V samostanu Studenici je Nemanja ko menih dve leti živel; od tod je šel na Sveto Goro k svojemu sinu Rack-u, kjer je tudi umrl. Iz Svete Gore je prenesel njegov sin sv. Sava, truplo svojega sv. očeta Nemanje v samostan Studenico in tukaj je sv. Sava potem živel sedem let ko varh in čuvar groba svojega sv. očeta.

V Studenici ležijo tudi kosti Štefana prvovenčanega Nemanjiča II.; bil je on starji Nemanjev sin; umrl leta 1224. Zidal je prekrasno cerkev Žica na reki Ibri blizo Karanovca, v kateri so se srbski kralji nekdanj venčavali. Tudi njega srbski narod časti ko svetnika. Njegovega sina kralja Radoslava Nemanjiča III. truplo tudi v Studenici počiva. Kdor hoče o samostanu Studenici, srbskem Jeruzalemu, kaj več vedeti, naj čita „Vila“ broj 3. in 4., kjer je gosp. Vladan Georgijević na tanko vse imenitosti ovega samostana popisal.

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

V Buda-Peštu 5. aprila. V. B. — Cesar je še tukaj; pravijo, da ostane do srede.*) Največa želja vladina je neki zdaj le ta, da bi se, kar je moč, brzo kronanje s krono sv. Štefana zgodilo; to je za trdo ustavljen cilj, od kterege se vlada ne dá več zadržavati. Navada je, da ogerski kralj ob kronanju od dežele prejme 50.000 cekinov, kraljica pa 25.000. Magjarsko finančno ministerstvo je kralju kupilo grajščino Gödöllö, kake 2 uri od Pešta na cesti proti Jagru (Erlau) in ne dalje od Vaje-a. Ta grajščina velja 1 milijon in 800.000 goldinarjev, grajščinsko zemljišče je še čez 20.000 oralov veliko. — Cesarju je v Gödöllö neki prav všeč; bil je ondi že dvakrat na lovu. — Dvalizem je gotov. Kako si Magjari cilj in konec njegov mislijo, kaže nam podoba, ktero sem videl v magjarskem časopisu „Ustökös“ (zvezda repatica). Tako-le je napravljena: Pri mizi sedi Magjar; nemški Mihel mu je ravno polno skledo cmokov pred nos postavil; na cmokih je napisano: Oláh (Vlah, Erdeljec), Hortvath, Srb, Tót, Orosz. Cmok z napisom „Oláh“ Magjar že na žlici drži, z drugo roko pa pipo na stran poklada. Nemški Mihel se mu reži ter ga spodbada, naj si dá dobro dišati tako dobre cmoke. Pri drugi mizi pa sedi nemški Mihel tudi pri polni skledi cmokov, na katerih se beró napisi: Cséh, Morová, Lengyel. Pri mizi pa stoji prav pitan (tolst) Magjar, kateri Mihel-nu tako-le prigovarja: Jaz sem meni namenjene cmoke vže poručal, Mihel, snedi tudi ti cmoke, ktere si sam sebi skukal.“ — Ali

*) Ravno ko pripravljam pismo na pošto (6. dne t. m.), se razširja glas, da je včeraj pozno na večer došla depeša iz Dunaja, ktera je vzrok bila naglega odhoda cesarjevega na Dunaj pozno ponoči. Pis.

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

(Dalje.)

Nemanja je imel tri sine: Štefana, Vuka in pa Racka. Štefan je podedoval po očetu kraljestvo, se je kakor njegov oče Nemanja posvetil, in oba ležita kakor sem gori povedal, skupaj v Studenici, kjer jih narod ko svoja svetnika časti. Vuk, drugi Nemanjev sin, je bil malovreden in državi na škodo. Racko, tretji sin Nemanjev, je bil pa za srbsko cerkev to, kar je bil njegov oče za srbsko državo, in se je posvetil kakor njegov oče in brat Štefan. Racko, kraljevič srbski, se je rodil l. 1170. ali 1169. Ta mladi sin Nemanjev bil je lepe rasti, bistrega uma in veselje svojih pobožnih starišev. Še ko mali fantič je najrajši bral sv. pismo, je rad v cerkev hodil in molil. Bil je krotak, in njegova edina želja bila je samo Bogu služiti. Enkrat je prišel nek slavjansk menih na dvor Nemanjev, ali je bil Rus, ali Srbin ali Bulgarin, tega ne vem. Slavjan je bil, pripovedoval je o življenju menihov na Sveti Gori. To je pa pobožnemu Racku silno dopadlo, tako, da je sklenil tudi na Sveto Goro iti in tam Bogu služiti. Dogovoril se z menihom, gre na lov v neko hosto, kjer ga je po dogovoru menih čakal, pa hajd! na Sveto Goro brez znanja in dovoljenja starišev! Ko Racka z lova le ni, se pobožni stariši prestrašijo in ga dajo po vsem kraljestvu skrbno iskati. Poslance pošljejo tudi na Sveto Goro, kjer so ga tudi našli v slovanskem samostanu. (Bilo je takrat na Sveti Gori že več slovanskih samostanov.) Ker Racko še ni bil ostrižen in ne še preoblečen, zato ga poslanci zahtevajo nazaj. Al Racko nekako poslance prevari in se dá ostriči in v meniško obleko obleči. Zdaj ga niso mogli poslanci več nazaj zahtevati in Racko jim dá svojo posvetno obleko in svoje lase, da pokažejo starišem, da je res menih v samostanu Vatopedi pod imenom Sava. Ko oče Nemanja vidi, da nikakor več svojega sina nazaj dobiti ne more, pošilja mu obilne darove, s katerimi je Sava zidal lepe nove samostane in cerkve, ki še zdaj stojijo na Sveti Gori.

Stari, pobožni oče Nemanja se naveliča vlade in tudi on gré v samostan Studenico, pod imenom Simeon leta 1195, kjer je dve leti ko menih živel in potem pa je šel na Sveto Goro k svojemu sinu leta 1197., kjer je več cerkvá in samostanov sezidal, med katerimi je najimenitniši Hilandar. Nemanja I. ko menih in srbskega naroda svetnik pod imenom Simeon kmalu umrje na Sveti Gori in pokopan je bil v samostanu Hilandaru.

(Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Pariza. (Velika razstava.) Razstava v Parizu, o ktere je bilo že toliko govorjenja in za katero so se delale tolike priprave, pričela se je srečno in sicer 11. marca, prav za prav pa še le 1. aprila, kajti ta dan je bil kot oficialni odtvorni dan zaznamovan in je 2. aprila tudi cesar Napoleon razstavo obiskal. Mnogo mnogo zanimivega je tu videti iz raznih krajev svetá skupaj nanesenega in marsikaj se dá naučiti. Kar je posebno važno pri tej razstavi in ji daje še posebno vrednost, je to, da bode morebiti zadnja za dalje časa, kajti da bi razstava na Dunaji se kmalu ustanovila, je težko verjeti po tem, kakor stvari zdaj stojé. Skoraj gotovo bodo prišli po pariški razstavi, ki zaznamuje dóbo mirú, viharni in nemirni časi, zatoraj naj porabi vsakdo priliko, ki se mu morda ne bo zopet tako hitro ponujala. Kdor hoče študirati ali se kaj učiti, stori

najbolje, ako pride meseca majnika sem; komur pa je mar veliko hrupa videti, ta naj počaka do razdelevanja svetinj in premij. Od zadnje velike razstave v Londonu pač industrija ni storila posebnega koraka naprej; nemirni vojskinci časi niso bili prijazni tacemu napredku. Le v eni reči se je v tem kratkem času veliko storilo, in to so razrušivni in morivni instrumenti. Posebno se odlikuje Pruska z velikanskimi topovi. Kakor povsod mešate se tudi tukaj resnica in neresnica. Razstava ne bode sicer v vsem taka kakor se je trobilo po svetu, imela pa bode vendar obilo zanimivega, prijetnega in tudi podučnega. Za istega, ki se hoče česa učiti, je pa še bolj pripravna nego so bile prejšnje razstave, kajti stvari ene in iste baže so skupaj razstavljene, čeravno so iz raznovrstnih dežel. Tako je dana ogledavcu prilika, da primerja drugo z drugo in se tako uči.

Iz Kroke. (Očitna zahvala sl. dež. odboru v Ljubljani.) Česar smo želeli 5 let, dosegli smo letos po národnih naših poslancih, namreč to, da smo dobili stenografične zapisnike deželnega zbora kranjskega. Zato se tukaj očitno zahvalujemo sl. deželnemu odboru. Pristrčni tej zahvali pa podpisano županstvo dostavlja do sl. deželnega odbora ponižno prošnjo, da bi se od vsake seje deželnega zbora stenografični zapisniki sproti razpošiljali, da vendar koj na tanko zvmemo, kaj se za nas dela ali kaj zoper nas snuje.

Županija v Kropi 2. aprila 1867.

J. Zupan, župan.

K. Pibrovč.

J. Varl.

Iz Kranja 12. apr. — V nedeljo 31. marca smo imeli v naši čitalnici izvanredni zbor, v katerem smo po novih nedavno potrjenih pravilih nove odbornike izbrali. Za predsednika je bil g. M. Pirec, župan našega mesta, za podpredsednika g. Leop. Jugovic trgovec in deželni poslanec, za blagajnika g. Fr. Dolenc za tajnika g. D. Šavnik, in za knjižničarja gosp. J. Pajk gimn. profesor izvoljen. Zraven teh so še bili izbrani za odbornike g. dr. prava J. Strbenec in trgovci gospodje France Krisper, Ferd. Sajovec in Fr. Kadilnik. Odslej šteje naš odbor devet članov; vse navdaja blaga volja, da bi se lepo pospešilo društveno naše življenje. Naj bi jih vsi udje podpirali kar največ morejo, saj vedó, da iz malega raste veliko, ako združene moči v složnosti delajo na isti pošteni cilj. To pa bode vprihodnje tem bolj treba, čem silneje si nekteri zakotniki prizadevajo, med ude čitalnične ljujlika „dvalizma“ sejati. V to vrsto štejejo onega dopisnika, ki pod krinko „Kokerčana“ v „Slovenca“ dopisuje. Ako ta dopisnik misli, da s svojo neslano pisarijo dober namen doseže, rečemo mu, da se moti, kajti njegovi dopisi nikogar niso spreobrnil, kri pa mnogim po nepotrebnim zagreli, in to takim ljudem, ki so vedno za národno stranko stali in za njo delali. Zato nas navdaja celó ta misel, da dopisi prihajajo iz zakotja nam nasprotnega, in da kakor razbojniško kamenje merijo na združbo narodne stranke. To se prav očitno iz tega vidi, ker se omenjeni „Kokerčan“ v drugem svojem dopisu neizmerno veseli uspeha svojega grdega dela ter si srce s tem hladi, da je med dobrimi prebivalci kranjskega mesta bakljo razdora in srda zanetil! Da ta „Psevdo-Kokerčan“ razmér našega mesta celó ne pozna, kaže dovolj to, da našim mestjanom lekcije daje, kako naj pri prihodnjih volitvah se obnašajo. Ali je „Kokerčan“ takrat, ko so neodvisni Kranjci, kakor en mož za svojega kandidata glasovali, v kakem gozdu les za svoje neotesane dopise sekal, da tako nevedno piše o volitvenih zadevah? Naj se „Kokerčan“ nikar ne ziblje v misli, da obiraje in psovaje kranjske „purgarje“

pa se zahteva od nas, da se odpovemo tej politični individualnosti. Tega, gospôda moja, ne upajte in ne pričakujte od nas! (Vyborne.) Ako se kaj tacega zgodi, pretrpeli bomo sicer; al bodite preverjeni, da bomo odtresli kakor hitro nam bode le mogoče. (Viharno ploskanje.) Dalje govoril je dr. Rieger o kronanju kralja, katero ne sme biti prazna formalnost, timveč ima ta pomen da kralj deželi in dežela kralju zvestobo obljubi. Konečno opominja gospode ki pojdejo v državni zbor naj ne oddadó nič od zgodovinskih pravic in reče:

Mi upamo, da ostane država ohranjena, da se bodo pa tudi priznale naše pravice. Oni ki imajo zdaj krmilo v roki, naj pomislijo, da nobena naprava ne more imeti obstanka, kterej podlaga je krivica; pred vsem mora se pravica goditi slovanskim narodom v Avstrii. Nikakor ne smete reči da Vam tega nismo povedali, „Discite justitiam moniti“. (Živa pohvala v sredini.)

Govor Riegerjev je naredil velik vtisek. Hvalijo ga celó časniki, ki so politični nasprotniki Riegerjevi. Resnica je moč, kterej je na posled vendar zmaga gotova.

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

(Dalje.)

Čez 8 let prenese sin Sava na prošnjo svojega brata Štefana prvovenčanega Nemaniča II. truplo svojega očeta v Srbijo v samostan Studenico, kjer ga še zdaj srbski narod časti in pri njem tolažbe, pomoči in zdravja išče. Sv. Sava ostane ko arhimandrit samostana Studenice nekoliko let v Srbii, učí narod po vsem kraljestvu, zida s svojim bratom Nemaničem II. velikanski samostan in cerkev Žica pri Karanovcu, ki je bila potem srbska metropolija (sedež arhiepiska, vélikega škofa), kjer so se srbski kralji venčali. Še zdaj stoji zidovje tega nekdanjega samostana in cerkve njegove. Sv. Sava gré čez nekoliko let zopet na Sveto goro in od tod v Karejo, kjer je več let bival v neki majhni kočici, katero je sam zidati dal in ktera še zdaj stoji v samotji. Tukaj je slišal, da je srbska cerkev v nevarnosti; zato se podá v Nikejo k grškemu patrijarhu Germanu. Bili so takrat Latinci Grke premagavši gospodarji Carigrada. Sv. Sava naznani nevarnost pravoslavne vere v Srbii grškemu patrijarhu Germanu in caru Todor-u, in jima kaže neobhodno potrebo, da, ako se v Srbii hoče obdržati pravoslavna vera, mora Srbija imeti za-se svojega nezavisnega metropolita. Grški patrijarh ga postavi za prvega srbskega vélikega škofa, in Sava gré potem v Srbijo, kjer v samostanu Žici svojega brata Štefana za kralja venča. Zato se ta kralj imenuje Štefan prvovenčani Nemanič II. V Žici je sv. Sava ko metropolit božjo službo izvrševal in narod v kristjanstvu podučeval. Postavil je po Srbii še 12 novih škofov. Sveti Sava je šel tudi v Dalmacijo, pa se odtod odpeljal v Jeruzalem; obiše Golgato, Nazaret, Tabor, Babilon itd., nabira povsod ostanke svetnikov in našega Izveličarja, in gré potem čez Akre, Nikeja, Solun in Sveto Goro nazaj v Srbijo. Potem potuje po vsej Srbii in podučuje narod z največim vspehom, kajti narod ga je že ko svetnika častil in poslušal.

Za vlado nesposobnega kralja Radoslava narod s prestola bacne, sv. Sava ga po tadanjem običaji po miniško ostriže in preobleče, pa venča njegovega brata Vladislava s kraljevim vencem ter ga oženi z Asenovo hčerjo kralja Bulgarov. Ko je sv. Sava tako v svoji domovini kraljev prestol in pravoslavno vero vtrdil, gré zopet v Jeruzalem, obhodi vsa sveta mesta in vse samostane in cerkve v sveti deželi. Odtod gré v Egipt, Aleksandrijo in Livijo. Plezal je na goro

Sinaj, kjer je v tamošnjem samostanu vés čas vélikega posta preživel. Od tod se vrne v Jeruzalem nazaj, obhodi še enkrat sveta mesta in gré kroz Antiohijo in Armenijo nazaj in pride v Bulgarsko, kjer ga je kralj Asena v svojem prestolnem mestu „Trnovo“ veličastno sprejel. Da, šel mu je kralj z vsemi svojimi velikaši sam naproti.

V Trnovi na Bulgarskem sv. Sava nevarno zboli. Sedaj razdeli lepe cerkvene stvari in svetinje svetnikov in našega Izveličarja in vse, kar je na svojem daljnem potovanji po svetih mestih nabral. Polovico teh reči je izročil samostanu Studenici, kjer se še zdaj nahajajo, polovico pa srbski Arhijepii. Umril je v Trnovem leta 1237. Čez leto in dan pride sam Vladislav, kralj srbski, v Trnovo, in prosi Aseno, kralja bulgarskega, za truplo svojega sv. strica Save. In ko so njegov grob v samostanu 40 mučenikov odpri — glejte čudo! Truplo je lepo celo, nepokvarjeno in tako ko da bi Sava mirno spal! Z največo svečanostjo so prenesli truplo v Srbijo. Kralj Vladislav sam in ž njim srbski véliki škof z vsemi srbskimi škofi in arhimandriti itd. so šli mrliču naproti. Sv. truplo so odnesli v današnjo Ercegovino v samostan „Mileševo“ na reki Limi. Sv. Sava (Racka) in pa njegov oče sv. Simeon (Nemanja) sta Srbom najslavniša narodna svetnika. Sv. Sava se je častil v Mileševi v prekrasnem samostanu, kterege mu je kralj Vladislav Nemanič IV. zidal. Od vseh strani srbskega carstva je pobožni narod na grobe svojih dveh svetnikov hitel, ju častil, pri njima tolažbe in pomoči iskal. Na grob sv. Simeona v Studenici še današnji narod srbski kakor v svoj Jeruzalem hiti. Al Nemanjevem-u svetemu sinu Racku — sv. Savi — v kterege je narod največe zaupanje imel in ga kot svojega največega svetnika častil, se je po divjih Turkih silna grozovitost dogodila! Divji Sinan-paša, prokleti odpadnik in kristjanske krvi nenasitljivi poturica, dal je zapaliti in razrušiti prekrasni samostan „Mileševo“, kterege je kralj Vladislav Nemanič IV. svojemu stricu sv. Savi sozidal. Zapovedal je truplo sv. Save v Beligrad odnesti, in tukaj ga na beligradskem polji, ki se „Vračar“ imenuje, sežge! 30. marca 1595. leta. Mislil je divji poturčenjak, da tako bode ves spomin na svojega največega svetnika v narodu srbskem zadušil, in da se bode potem ves narod poturčil. Al prevaril se je strašno! Sv. Sava je in ostane največi srbski svetnik, in srbski narod je in bode največi sovražnik divjega dušmanina!

Dandanes se vidijo samo še velikanske razvaline prekrasnega samostana Mileševa. Današnja Ercegovina se je po sv. Savi imenovala „Vojvodina sv. Save“, in njeni vojvodi nosili so naslov „Čuvar groba sv. Save.“

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Istre 4. aprila. = V 8. listu letošnjih „Novic“ sem vam pisal, kako revna je plačica učiteljeva v B. (200 gold.) in da se učitelj tukaj zavoljo vojaščine potika. Začasni šolniki letos niso bili oslobodjeni od vojaščine in tukajšnji učitelj moral je pod mero; ker pa ni bil za dobrega spoznan, zato je koj po novočanji šila in kopita pobral — in hajd v svojo domovino! Šola je tedaj sopet zapuščena. Kdo bo zdaj šoloval? Kdo drug kot plován (fajmošter), dokler sopet kak revček ne prileti v svojej malodušnosti zavetja pred vojaščino iskat! Koliko tako osnovane šole veljajo, to vsakdo lahko razume.

Iz Vélikovca na Koroškem. †. — Naša mestna občina je vendar zopet pokazala, da hoče za šolo kaj storiti. Izvedela je, da šola ni dobra samo po dobrih uč-

so bile čbele v panjih že dosti razdražene (kar so spoznali iz groznega kreganja čbel v panjih), takrat jih vsi na enkrat razsujejo po Turkih, ki so pod zidom bili in proti kristijanom na kviško zijali. In glej, kar vse junaštvo kristijanov v taboru ni moglo storiti, glej, to so v hipu storile „muhe“ sv. Jerneja, kakor so Turki te čbele imenovali. Rekel sem, da so to v hipu čbele storile. Kajti jako, jako srdite in razdražene so jele tako pridno vbirati Turčine, da so zdajci jeli bežati kričé, da ima sv. Jernej hude „muhe“, katerih pikanja ne morejo strpeti!

In tako, dragi bralec, so te „muhe“ za vselej odpodile grdega vruga iz Bégunj, kajti od tistega časa ni bilo več Turkov v Begunje, in — menda jih tudi več ne bo!

Da vrli bojniki v taboru niso čbelam te zmage kar nič zavidali, tega te zagotavljam dragi čitatelj!

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

(Dalje.)

Prokleti Sinan-Paša bil je Srb iz velikega sela Sokolovca blizo Prizrena, pa poturčil se je kmalu, ko je odrastel in bil je potem strah in groza vsem kristijanom, veselje in radost vsem Turkom. Turki ga ko svetnika še sedaj častijo, kristijani pa po Turčii še dandanes z njegovim imenom otroke strašijo. Bil je nepremagljiv junak in vojeval se je ko veliki vezir pod vladama štirih sultanov od leta 1520. do 1595. pod Selim-om I. in II., pod Amurat-om III. in Muhamedom III. Zmagal je v Afriki, Azii in v Evropi s svojimi slavenskimi (srbskimi) janičari, in želel je vse Srbe silom poturčiti, zato je srbske prekrasne samostane in cerkve podiral in palil in iz lepega njihovega marmora turške žamije (cerkve) zidal. V samem Prizrenu, prestolnem mestu cara Dušana, je 12 kristijanskih cerkev podrl in turške mošeje iz njihovega kamnja naredil. Padla je po njegovem ukazu tudi prekrasna cerkev sv. Arhangela v Prizrenu, kojo je car Dušan zidal in je zdaj turška mošeja! Al dvor cara Dušana v Prizrenu še stoji in v njem so sedaj turške šole. Sinan-Paša je bil rojen okoli leta 1530., umrl je leta 1596. ali 1597. (Glej Srečkovič „Sinan-Paša“ str. 71—85.)

Posebno mnogo cerkvá in samostanov je zidal kralj Milutin Nemanic VII. Na Sveti gori je srbski samostan Hilandar čisto na novo sezidal in mu dodal cerkve in darove. Zidal je tudi v Jeruzalemu lep samostan sv. Dimitrije. V Carigradu je zidal lepo cerkev in bolnico za Srbe, kojo je oskrbel z vsemi potrebščinami, pa tudi s knjigami, in ne samo molitvenimi, temuč tudi drugimi. V Solun-u je zidal kraljevsk dvor in cerkev sv. Nikola in sv. Jurja. Po Srbii je pa toliko samostanov in cerkvá zidal, da se jim broja ne zná.

Najimenitniši samostan srbski je „Visoki Dečani“, kojega je blizo Prizrena Štefan Uroš Nemanic VIII., oče silnega cara Dušana, sezidal, in ki se je hvala Bogu in Turkom! še do današnjega dne obdržal. To je najlepši in največi samostan srbski, še lepši in veči je od Studenice. Cerkev je iz samega krasnega marmora raznih barv in dolga je 120, široka pa 74 čevljev. Streha je vsa iz olova. Po marmornastih stenhah so vsake baže živali in rastline tako umetno v marmor vrezane, da se jim človek čuditi mora. Vse polne so stene tacih umotvorov. V cerkvi sta še zdaj dva velika marmornasta stola: eden je bil za kralja, drugi za patrijarha. Štefan Dečanski je zidal cerkve tudi v Jeruzalemu, v Aleksandrii v Egiptu, v Carigradu, na Sveti gori in posebno mnogo po svojem kra-

ljestvu; ali najslavniša in za srbsko povestnico predrage važnosti so „Visoki Dečani.“ Ne daleč od Prizrena in „Visoki Dečani“ je vas Hoča, ki ima 100 hiš in 13 cerkvá! To selo stoji vse v vinogradih. Ti vinogradi so bili srbskih velikašev iz Prizrena, prestolnega grada (mesta) cara Dušana. Vsak bogatejši plemenitaš je zidal v svojem vinogradu po jedno cerkev, ki neki še zdaj stojijo; al zapuščene so; samo v dveh se še opravlja služba Božja. Tukaj je tudi car Dušan silni svoj vinograd imel, kojega ima zdaj samostan „Visoki Dečani.“ Menihi tega samostana beró ta Dušanov vinograd v posebne kadí in spravljajo vino v posebne sode. Pri Božji službi vpotrebujejo to vino in kadar k njim gosti pridejo, pijó to vino v slavo Božjo in v spomin cara Dušana. (Glej Medakovič „Povestnica srbskega naroda“ str. 78.)

V Djakovem blizo Peči (Ipek) je bilo za vreme Dušana veliko srbsko vseučilišče, in okolne vasi in mesta bila so fundus ali kapital šol djakovaških. Še dandanes se neki nahajajo kotli in druga posoda, v kateri so se jedi za učence djakovske kuhale. Vidijo se v turški žamii. (Glej Medakovič str. 73.) V Peči je bil sedež srbskega patrijarha, do leta 1690.; to leto je patrijarh Arsenije Črnojevič z 37.000 srbskimi porodicami v Avstrijo bežal. Povedal sem že, da je bil najprej samostan Žica na reki Iber blizo Karanovca, kterege sta Nemanjeva sina kralj Štefan, prvovenčani, in njegov brat sv. Sava zidala, sedež srbskega patrijarha. (Dal. prih.)

Iz Petrograda 25. maja. (Konec). — 23. maja je bil v družbenem shajališču plemstva velik obed, kterege se je vdeležilo 600 povabljenih oseb. Pri tej priložnosti so se zopet slišale razne zdravice. Minister nauka grof Tolstoj je nazdravil sledeče: Vi, gospóda, niste pooblastenci, da bi Vas bili Vaši sodeležani sem poslali. Vi nimate formalnih pooblastil. Tudi mi nismo tukaj službene osebe; mi smo Rusi, severni in izhodni Slovani, kateri Vas zahodne in južne Slovane pozdravljamo. V naši družbi, v izrekih naše simpatije ni nič kombiniranega in nobenih političnih namer. Ali se ima za tega del naša simpatija zmanjšati? Nikakor ne; ona se le povekša. Naša simpatija ni osnovana na vnanjih razmerah, ampak na duševni zvezi, ktera živi v nas samih, v našem jeziku, v vzajemni slovanski ideji, v naših srcih, v naših slovanskih žilah. — Profesor Lamansky je napil na razvitek moči vzajemne rusko-slovanske zveze. Marković, ruski pesnik, je rekel: Nesreča Srbov na Kosovem polji še ni pozabljena. — Druga zdravica je spominjala na žalostne nasledke nesreče na Beli gori. Dr. Rieger je nazdravil slovanskim boriteljem evropske civilizacije, edinosti v duhu, kajti je telesna nemogoča.

24. maja je obedovala slovanska deputacija pri ministru nauka grofu Tolstoj. Tudi tu so se vrstile zdravice. Na večer je bil velikočasten koncert. 25. maja bili so med drugim pri porotni obravnavi. Predstavili so se tudi knezu Gorčakov-u, kateri jim je med drugim rekel: Moji nasledniki bojo tako čuli nad interesi slovanskimi, ko jaz. Gostoljubni sprejem, kterege vam je napravil ruski narod, nareja posredovanje ruske vlade nepotrebno.

Potem so šli k avstrijskemu poslancu, kateri jih je sam peljal pred cara ruskega. Peljali so se 25. maja v Carsko Selo, kjer je bila 26. avdiencija. Pričujoči so bili tudi carica in carjeva rodbina. Car je rekel Čehom: Posebno ceno prikladamo temu, da vidimo tukaj Vas. S Palackom je govoril car o tem, kako se je bil še ko carjevič sešel z njim v Rimu. Dr. Rieger se je zahvalil caru za tako slovesen in ljubeznjiv spre-

nim praskom odprejo, in v pečini našel starca, kateri mu reče: vzemi si zlatov, kolikor hočeš.

Pečina, gora, breg so sopet simboli oblakov, starec, ki v zaprti pečini sedi, je Perun Ded, Atli, Sthavira, kateri, ko se oblačna gora odpre, ponuja zemlji svoje zaklade. (Kon. prih.)

Podučne stvari.

0 prirodi.

Prilika v poduk.

Prirodno je, da živali enacega plemena, kar koli mogoče, skupaj živé, ločene od družih plemen. Goved se druží z govedom, brav z bravjo, vrabec z vrabcem, senica s senico. Tako se tudi vidi, kako bučele, mravlje in druge živalce zveste ostanejo svojemu plemenu in društvu, za-nj skrbé, se za-nj bojujejo, če je treba, tudi življenje žrtujejo.

Kakor živali, tako je tudi človeški rod razcepljen v razne narode z raznimi jeziki; po narodnosti se je kolikor mogoče v posebna društva — države — zedinil. Kjer pa to ni bilo mogoče, je vendar le vsak narod vkup vlekel, na svojo narodnost ponosen bil, za svoj narod pred vsem drugim skrbel. Vsak narodnjak je z dušo in telesom se trudil na korist svojemu narodu. Junak se je trudil na borišči, ukaželjni potoval je po svetu opazovaje kaj drugi narodi več od njegovega znajo in vedó, in prinašal je svojim rojakom vse nabrano, toda prebavljeno v domači jezik, da jim je bilo mogoče prineseno tuje razumeti, sebi prilastiti in v svoj prid obrniti.

Tako vedenje — življenje za narod — mislim, da je prav natorno, naravno! Pri bučelah vidimo, kako skrbno one nabirajo razne soke po tujih stvaréh, in prebavljene potem svojemu plemenu prinašajo kot prijeten živež domú.

Žalibog! kako se je pa to pri našem slovenskem narodu predrugačilo! Namesti da bi posnemali lepe izglede družih narodov, ki so prinašali svojim rojakom vednosti in znanstva iz tujih krajev, — Grkov, Rimcev, Lahov, Špancev, Francozov, Anglikanov, Nemcev, — samo narod slovenski ni imel sreče, da bi sploh njegovi sinovi imeli ravno tako rodoljubje, in da bi bili si svojo narodnost na čast prištevali!

Kdor naših rojakov je imel priložnost prilastiti si — se vé da — po tujih jezikih učenosti, vednosti, umetnosti, ni mu mar bilo, da bi bil to podal svojemu narodu, izgovarjaje se, da narod je še presurov za take učene reči, da ni mogoče v domačem jeziku kaj tacega razlagati, — da naj se poprej jezik omika — toda v šolah ne; tam se je treba nemščine učiti, potrebne za niže častnike!

To je bil tisti hudobni „circulus vitiosus“, ki je kriv, da je zaostajal narod naš.

Jeziku se je podtikala nezmožnost, čeravno vsi učeni jezikoslovci vejo, kako izvrsten, kako častiljiv je jezik slovenski.

Pesmi Koseskove, Prešernove in družih, — občni državljanski zakon in drugi zakoni prestavljeni po Cigaletu, — občna povestnica Vrtovčeva in Vrneta, — kemija Vrtovčeva, — zdravniške knjige dr. Jan. Bleiweisa in še mnogo mnogo družih knjig in časnikov slovenskih pričuje vsakemu, kdor ni slep, da v vseh razdelkih znanosti in učenosti se more brez ovire pisati v slovenskem jeziku, da tedaj nikjer ni jezik ovira!

Od kod tedaj izhaja nenaravno vedenje mnogih učenih mož slovenskega rodú, da pišejo v tujih jezikih,

v domačem pa ne? — da so raji očmi narodu svojemu kakor očetje pravi?

Ni verjeti, da si skušajo s takim vedenjem vladi prilizovati, kjer je presvitli vladar vsem narodom enakopravnost pritrdil. Tudi ni misliti, da bi jih nizka cena slovenskih bukev, zato tudi nizka cena učenih stavkov v slovenskem jeziku delala izdajalce naroda svojega, saj učenosti se malokdaj družijo z lakomnostjo. Tudi ni verjetno, da se gospodje, ki so se kopita v tujem jeziku privadili, iz same lenobe ali zločnosti ne bi hoteli maternega jezika poprijeti, ker imamo možake med njimi prebrisane glavice, pa tudi delavnih in urnih ročic, katerim bi pisava in vredovanje v milem domačem jeziku malo truda prizadevalo.

Ako tedaj ni uganjke najti tej zastavici, ni misliti družega, kot da neka zagrizenost v tuj jezik mora vzrok biti, ktera je na škodo domačemu in ravnopravnosti narodni. Kdor je pa tak, da mu je zopern jezik deželni, naj se raji službi odpové, ktera mu mora za tega del grenka biti, in gre kam, kjer mu deželni jezik ne dela bridkosti, da saj dalje ni na poti domačemu našemu napredku, ktereга tirjajo sedanje okoliščine in vladni zakoni!

Dr. O.

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

(Dalje.)

Tudi samostan „Ravanica“ na reki Resavi v današnji knježevini, ktereга je car Lazar zidal, in kateri še dan danes stoji, je za srbsko povestnico velike cene. Tukaj je ležalo več let telo cara Lazara, in od tod so bežali z njim v Srem, v Fruško goro, da ne bi ga divji Turki požali, kakor so sv. Savo in druge svetnike narodne. Zdaj počiva njegovo telo v samostanu Ravanici v Fruški gori. In praznik sv. cara Lazara je 15. junija na nesrečni Vidov dan, — na dan bitke kosovopolske!

Popisati vse samostane in brezštevilne cerkve starodavnega srbskega carstva, katerim se je človek čuditi moral, kakor se še zdaj čudi onim, ki še stojé ali ki so se razrušile v razvaline, tukaj ni mesto za to. Častitim bralcem „Novic“ naj zadostuje to, da opomnim, da je še zdaj v sami knježevini srbski 43 samostanov; mnogo mnogo cerkvá, ki so vse nevihte turškega divjaštva prestale in od propasti srbske slave do današnjega dne izdržale kakor nepremakljive skale v sredi viharneга morja.

Srbija je bila, kakor Šafařik pravi, „s samostani, palačami in cerkvami posejana zemlja.“ In Turki sami pravijo: „Pri pogledu razvalin srbskih samostanov in cerkvá se vidi, da so Srbi svcje care imeli!“ (Glej Šafařik „Geschichte der südslavischen Literatur“ III. str. 85.)

Srbski samostani so neprecenljive vrednosti za narod srbski. Oni so bili národne šole, oni so ohranili národno ponositost; da! oni so bili pravi čuvarji naroda, vere in domovine. Oni so opominjali narod stare srbske slave, in njihove velikanske razvaline budile so ga k maščevanju.

Kakor sem že rekel, pri samostanih svojih slavnih prededov je narod srbski vselej in v vsaki potrebi pomoči iskal, kakor je še dandanes išče. Jez sam sem se o tem že večkrat prepričal; posebno enkrat letošnje hude zime sem se prestrašil, ko sem nekega jutra šel po navadi od hiše do hiše bolnikov obiskavat — pa nobenega bolnika domá ne dobim! Bila je v nekem bližnjem samostanu svečanost, in vsi moji bolniki so šli tje v najhujši zimi zdravja iskat.

Da so srbski samostani pravi čuvarji narodne po-

nositosti in pravoslavne vere, vidi se iz sledečega: Vi-teška, slave polna Črnagora je edina srbska država, ki si je svojo samostalnost ohranila, in to zato, ker mnogi stari samostani iz srbskega carstva so njene po-božne junake opominjali srbske slave in jih v odbranu hrabrili, in zato, ker velikanske razvaline prekrasnega samostana „Mileševo“, groba sv. Save v Vojvodini, raz-valine srbske patrijarhije v Peči in prestolnega mesta Prizrena itd. pod njihovimi nogami in v njihovi okolici so kristijanske viteze k maščevanju navduševale! Ne-srečna Bosna in Bulgarska, kjer so samostani in cerkve redki, je odpadla bolj ali manj svoji veri, je padla druga za drugo pod turški jarem, pod katerim še zdaj zdihuje in se osloboditi ne more, ker je v veri strašno razcepljena! V teh dveh najsrečnejših deželah Slovani, pravoslavne, katoliške in turške vere, drug drugoga vi-deti ne morejo in med seboj kri prelivajo!

Al Srbija, polna samostanov in še bolj polna raz-valin samostanov in cerkvá, se je zmirom spominjala svoje stare slave, je svojo narodnost ohranila in svojo vero; pri velikanskih razvalinah se je maščevanja na-vduševala, pri svojih samostanih se je hrabrila in bo-rila, dokler ni zadobila samostalnosti, ki jo sedaj vživa.

(Dalje prihodnjič.)

Iz državnega zbora.

Govor Svetčev o adresi

v državnem zboru 3. junija 1867.

(Konec.)

Državni namen, gospôda moja, zahteva, da se na vse državljane, na vse narode enako gleda; samo tista država, ktera izpolnuje ti dve pogodbi, ima pravico do obstanka. Dvalizmová oblika tudi ni pripravna, da bi v Avstrii rešila vprašanje o narodnostih, a vendar ni dvombe, da je sè srečno rešitvijo tega vprašanja zve-zana tudi avstrijske države moč in bodočnost. Dvali-zem, moja gospôda, naravnost nasprotuje srečnej rešitvi o narodnostih, ker cepi Avstrijo v dva taborja, ktera sta si osorno nasprotna: v tabor tistih, ki brez zasluge gospodujejo, in v tabor tistih, ki po krivici služijo.

Kokošen more biti nasledek tacega razmerja? Ra-stóč srd in posilstvo, o tem smo dočakali že pray očitne izgleda iz prvih dôb dvalistične prenarodbe na Českem, Moravskem, Kranjskem in Hrvatskem.

Vlada, moja gospôda, ktera vseh državnih moči ne zbira v celoskopen namen, ktera se ne opira na vse državne moči, ne bode gotovo nikoli mogla srečno rešiti svoje naloge. Avstrijski Slovani in Rumunci so brez dvombe jako važne moči, in tist državnik, kteri brez Slovanov in Rumunov računi, ali jih celó odganja od avstrijske misli (ideje), tak ni avstrijsk državnik. (Na desnici: dobro!)

Hočem vam, gospôda moja, o tem povedati iz-gled iz domačega življenja. Mislimo si na pr. očeta s petémi sinovi. Dokler je oče vsem sinovom enako pra-vičen, dokler po konci drži njih dobro voljo, njih go-reče prizadevanje, dotlé bode gospodarstvo srečno na-predovalo. A mislite si tega očeta, da kar začne dva svojih sinov rajši imeti, ter da hoče posebno njima na-kloniti vse svoje imenje, — kako se mora potem ne-dolžna podoba te družine spremeniti! Zaničevani sinovi bodo najprvo nezadovoljni, potem se jim več ne bode hotelo delati, ter ne bodo sovražili samo bratov, ktera ima oče rajši, ampak tudi očeta samega; več ne bodo hoteli delati, in njihovo početje bode bolj zaviralo nego koristilo. A kaj bode vsega tega konec? Da se zani-čevani bratje razločijo, poskušaje, ustanoviti si novo gospodarstvo.

Tako si jaz mislim, moja gospôda! tudi državno družino.

Samo enake pravice, vsem dane obračajo moči, ktere so v vseh, tako, da vsi služijo splošnemu namenu.

Avstrijska vlada in njena politika je do zdaj de-lala ta greh, da ni bila avstrijska, ampak največ pri-strastna, največ in posebno nemška.

Opomnite se, moja gospôda, časov barona Baha; on je hodil za nemško politiko, in zato je bil postavil brezoziren centralizem.

Njegovega naslednika je vodila ista misel, samo da je hotel po družem potu priti do svoje nakáne, in zato je bil postavil ustavni centralizem.

Hitro so se preverili, da niti po tem potu ni mo-goče dalje priti; preverili so se, da raznih mnozih na-rodov sama nemška moč ne more obladati, in tako so se poprijeli dvalizmovega centralizma.

Počakati hočemo, bode li ta izkušnja srečnejša; ali jaz dvojim o tem. Naj opomnim, da Avstrija tako omahuje med vednimi poskušnjami, ter da tako vsem-gine skupna svoboda, pa da policija in vojaki, kterih je treba, da ustrahujejo tiste ki se teh reči branijo, pojedajo prihodke vse države, in da tako med vednim nasprotovanjem péšamo od dneva do dneva. (Na desnici: prav! Vrlo dobro!)

Gospôda moja! Povedal sem že, da samo iz tega, če bodo vsi avstrijski narodi imeli enake pravice, ob-rodí poroštvo, da bode mogoče okrepčati in pomnožiti avstrijsko moč.

Obžaloval sem torej, da je adresa tako hitro, tako sramežljivo preskočila narodno ravnopravnost, ktero bi bilo treba opasati z dovolj trdnim poroštvom samou-pravstva, da bi potem bili dovoljeni vsi narodi.

Živo sem preverjen, da edina ravnopravnost vseh more utrditi našo skupno blagost, in posebno, gospôda moja, našo skupno svobodo. (Na desnici: prav! Vrlo dobro!)

Kajti, dokler ima kaka vlada ali stranka skrite namene, dokler naravnost ne izreče, da hoče biti vsem narodom enakopravna, dotlé tudi ne bode hotela dati svobodnih naprav.

Moja gospôda! zastonj čakamo svobodnega, zadost-nega tiskóvnega zakona, svobodnega društvenega za-kona in porotnih sodeb; vsega tega zastonj čakamo, dokler se ne odslovi misel, da je treba ta ali ta narod siloma potlačiti. (Na desnici: dobro!)

Kajti, gospôda moja, nikdar ne more polne svo-bode dati nihče, kdor hoče s silo ustrahovati. Kar se tega dostaja, opominjam vas, moja gospôda, samo Schmerlingovega ministerstva dôbe, ktero še vsi dobro pametujemo. Nikakor ne sodim in nikoli nisem mislil, da bi gospod državni minister Schmerling ne bil svo-bodoljub, pa vendar kaj je njegovo ministerstvo storilo za svobodo? Nič. Zakaj ne? Ker se z njegovimi na-pravami svoboda ni mogla družiti. Še vrlo dobro se opominjam besed, ktere so časniki takrat govorili, ker se je očitalo, zakaj se za svobodo nič ne stori. Na-ravnost so rekli: svobode ne moremo dati, ker bi pri-dovala tudi tistim, ki se vladi vpirajo; — to je jedro te reči. Dokler se bode vladi vpiralo, rekše, dokler se bode vlada držala tacih načél, kterim se nekteri narodi bodo morali vpirati, dotle svoboda ne bode napredovala. (Na desnici: vrlo dobro! Prav!)

O tej priliki, moja gospôda, hočem opomniti, kaj je tega krivo, da v Avstrii svobodnost tako težko na-preduje.

To je nekaka nezaupnost, nekaka mržnja Nemcev do Slovanov, a po mojej trdnej prepričanosti brez vzroka. (Na levici: oho!) Gospôda moja, ni dolgo, kar sem v necem graškem časniku bral spis jako spoštljivega in

nim Kuhnom rečem: „Der Specht (Picus) als Feuerbringer (Brgant) galt auch für den Lebensbringer, er brachte dem Neugeborenen den himmlischen Feuerfunken der Seele, der nach griechischer Sage von Prometheus dem aus Thon gebildeten Menschen eingepflanzt wurde.“ (Lib. c. 105.)

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

(Dalje.)

Da se še dan danes v srbskih samostanih, cerkvah in palačah slavnih pradedov srbskega carstva nahaja mnogo svetu še neznanega in za srbsko povestnico zanimivega gradiva, o tem ni dvombe. Koliko rokopisov so ruski učenjaki po evropski Turčii potovaje našli, koliko pa jih še leži v velikanskem zidovji! In koliko napisov in malarij po stenah samostanov, cerkvá, palač in njihovih razvalin še čaka sposobnega rodoljuba, da jih obelodani in svetu razglasi! Da pa ti napisi in malarije po stenah omenjenih poslopij za povestnico neprecenljivo dragocenost imajo, gotovo mi pritrudi vsak izvedenec. Na primer hočem tukaj samo dva napisa omeniti, ki ju je našel gosp. Verković po Turčii potovaje (glej „Glasnik društva srbske slovesnosti VI.“ stran 186—189). V neki stari cerkvi samostana „Preobraženija“, ki se zdaj „Zerze“ imenuje, ne dalječ od Prilipa med mestoma Orid in Veleso je nad vratmi našel staroslovenski napis, v katerem se bere med drugim tudi: „*Blagoverni kralj Vukašin in njegov sin kralj Marko so obdržavali svoje dni to sveto mesto.*“ Da bi ves staroslovenski napis poslovenil, ne bojo zahtevali častiti bralci. In v Prilipu, v mestu kraljeviča Marka, v razvalinah cerkve sv. arhangela Mihaela, ktero cerkev narod imenuje „cerkev kraljeviča Marka“, je gosp. Verković na zidu razrušene cerkve, ktera je znotraj vsa z malarijami pokrita, našel pri glavnih vratih namalanega kralja Vukašina in sina njegovega kralja Marka. Na desni strani sedi starec Vukašin v velikem in lepem carskem odelu (obleki) sè zatvorjeno carsko krono na glavi in sè skiptrom v roki; pri njegovi glavi je staroslovenski napis: „*V Krista Boga blagoverni kralj Vukašin.*“ Na levi strani pa stoji tudi v carskem odelu, s krono na glavi in skiptrom v roci mladi Marko, ki ima še male črne brke (pripoveduje in popeva se, da je Marko, ko je bolj odrastel, strašne brke imel in rad rujno vince pil); nadpis pri njegovi glavi je deloma že pokvarjen; al še se to-le lahko bere: „*.... ver kralj Marko.*“ — Učeni dr. Janko Šafařik pravi, da tudi njegov stric pokojni Pavel Šafařik je bral napis: *kralj Marko*, in je to nekam zapisal, al zdaj se ne domisli, kam. — Iz vsega tega dr. Janko Šafařik zaključuje, da je bil Marko po smrti svojega očeta Vukašina gotovo v kakem oddelku srbskega carstva dejstvitelno za kralja priznani vladatelj, in to v Macedonii, ktero zemljo mu je od naroda za cara izvoljeni Lazar sè silo orožja vzel. Marko je vladal ko kralj v Prilipu nad Macedonijo in Raško, in mislil je, kralj srbski biti; al narod si izbere pogumnega Lazara; to pa je Marku grozna krivica bila, in za tega del je bil največi sovražnik Lazarjev, posebno zato, ker mu je Lazar njegove zemlje vzel in jih srbski državi pridružil. Marko, ko največi sovražnik Lazarjev, gré k turškemu sultanu Amuratu in ga podpihuje proti Lazaru. Skuša pa tudi župane raške po pismih od Lazara odvrniti. In ko je Amurat šel na Kosovo polje v boj za srbski narod odsodni in nesrečni, bila sta oba Vukašinova sina, Marko in Andrej, na sultanovi strani, in v poraz-

umljenji z izdajcem Vukom Brankovićem in Balšem, knezom Zetskom in drugim. In ko se je strašni boj bil na Kosovem polji, in ko je Vuk Branković srbsko vojsko izdal, takrat gré Marko s turško pomočjo, ki mu jo je sultan dal, v Prilip in gradove (mesta) po Paški (Novi Pazar) in Macedonii vzame Lazaru nazaj. Na kratko: Marko je vse storil, da bi zopet dobil gospodstvo nad Macedonijo, ktere je kot kralj več let vladal, in iz ktere ga je Lazar sè silo orožja iztiral. (Dal. prih.)

Politične stvari.

Panslavizem (vseslavjanstvo) in nevarnost za Avstrijo.

Dandanes so Slovani v Avstrii zopet prav na rešetih svojih politično-narodnih protivnikov. Potovanje Slovanov v Moskvo k narodopisni (etnografični) izložbi je pa še le prav razvozlalo strastne jezike. Naj že človek misli kakor koli hoče o tem Moskovskem shodu — naj reče, da je prav, da so avstrijski Slovani potovali na Rusovsko, ali naj reče, da ni prav bilo ali da saj zdaj ni bilo ob pravem času; — to je vsaj gotovo, da je žalostno, da večidel vsi nemški in magjarski časniki so za tega voljo odprli svoji strasti zatvornice in najpred začeli grditi nektere osebe, potem so jeli psovati slovanske narode avstrijske, končavajo pa zdaj s tem, da pridigovajo križansko vojsko proti Slovanom v Avstrii.

Naš namen ni preiskovati tukaj, kakošne politične nasledke bode potovanje mnogih avstrijskih Slovanov imelo ali kakošne utegne imeti; le to rečemo, da so v Avstrii zopet začeli o panslavizmu govoriti in o nevarnostih, s katerimi žuga, in da kolovodji teh časnikarjev že priporočajo pomoč, po kateri bi se zatrl panslavizem. Pomoč je lahka — pravijo; le preganjati po vseh potih je treba Slovane; „slovanska surovost se mora tèptati z omiko Nemcev in Magjarov!“ To je pesem, ki jo v stoternih variacijah pojó Slovanom sovražni časniki.

Vredno je tedaj, da to reč bolj na drobno preiščemo.

Tudi Avstrii je Bog dal Slovane. Naj ta ali uni obžaluje, da so Slovani v Avstrii; al drugače ni, Bog jih je dal. In še celó večina avstrijskih narodov so Slovani; al tudi tega zdaj ne moremo predrugačiti; tako je. Dalje je pa tudi to resnica, da tisti možaki, ki se domišljujejo stebre današnje avstrijske ustavnosti (konstitucionalizma), sovražijo Slovane za nasprotnike svoje. V takih okolščinah je pač čisto naravno, da se posamni slovanski narodi drug drugemu bolj bližajo v zavesti, da so si sorodni. Ako tedaj psovanje, kakoršno se vsak dan bere v mnogih nemških in magjarskih časnikih, draži in žali slovanske narode, je li po takem čuda, da taka razdraženost utegne nevarna postati? Ta nevarnost pa — pravijo zopet ti nasprotni časniki — je zatega del še večja, ker drugi veliki slovanski narodi bivajo okoli Avstrije in jim je zeló mar za to, kar se godí v Avstrii. To vse skupaj dela strah panslavizma za Avstrijo.

Naš namen ni, da bi to besedovanje v pretres vzeli. Vendar rečimo to, kar pravijo nasprotniki, da se Slovani hočejo združiti in da to panslavistično gibanje žuga Avstrii z veliko nevarnostjo, — po takem pa vprašamo: ali je sredstvo, ktero nasprotniki priporočajo proti temu slovanskemu gibanju, res tudi pravo, dobro sredstvo?

Nam se zdi to sredstvo — namreč zatirati Slo-

reci osemnajst sto goldinarjev — nas zeló zapušča zaupanje na meščanske „materielle Opfer!“ — Britko je sicer to, da je šolsko poslopje deželna lastnina in da vendar mora svojo šolo v družih poslopih za veliko plačilo potikati, pa še britkeje je to, da se deželi še zmiraj ne reši prošnja, da bi se jej vrnilo premoženje, ki je njeno. Ako bi se jej dalo, kar je deželni zbor dokazal, da jej gré, to in marsikaj družega bi lahko storila, kar je še veliko silnejše kot novo realkino učilišče. Če g. Opl kaže na realke nekterih družih mest, moremo mu mi kazati na sôbe na dunajskem vseučilišču, kjer se uči zdravništvo; kakošne so te? — Sicer naj pa g. Opl ne misli, da tudi mi ne vidimo „napák“, ki jih ima naša realka. Tudi mi jih vidimo, in te so, da so stroški najemščine presilni in da realka in ž njo združena nedeljaska obrtnijska šola niste vredjene po programu ravnopravnosti v učnem jeziku, ki je živo potrebna, da mladež naša, ki v delavnikih in nedeljah te šole obiskuje, brez ovir jezikovih more napredovati. Naša realka ne bode s tem „geweiht der Ausbildung der krainischen Jugend“ — kakor g. Opl pravi — kadar bo „luftig und geräumig“, ampak kadar bojo učeniki njeni zmožni v domačem slovenskem jeziku učiti ravno tako kakor v nemškem! Kako, da g. Opl ni omenil te „Uebelstände“??

3. Mestna glavna šola pri sv. Jakobu v Ljubljani.

Sporočilo te glavne šole kinčata dva kratka a jedrnata sestavka; prvi je slovenski z naslovom: „Spisje v ljudski šoli“, spisal A. Praprotnik; drugi pa nemški pod naslovom: „Ein Wort in gedrängter Kürze über nationale Erziehung in der Volksschule“, spisal Janez Rozman, začasni vodja te glavnice. — Tudi poročilni del je v obeh jezikih. Naj tukaj pristavimo, kaj je „Učiteljski Tovarš“ odgovoril „Laibacherici“, ki je kaj čudno sodila to glavnico in se spotikala nad pisavo imen, ker je, kakor je edino pravilno, domača. Odgovor glasi se tako-le: Prebravši ta dopis nisem se mogel do dobrega prepričati, hoče li dopisnik šolo prijazno posvariti, ali pohlevno pokarati? Oboje bi bilo vsaj v teh okoliščinah nepotrebno, ali morda še celó odveč. Ravnopravnost jezikov je izrečena z Najvišega prestola; v principu jo sleherni spoznava, tedaj se vsak rodoljub z obema rokama poprijemlje te prilike in se kaže domačina tudi v svojih pismih. — Ko bi „Laibacherica“ ravnopravnost jezikov tako spoštovala in v djanji kazala kakor št. Jakobska šola, kar kaže tudi v svojih sporočilih, nehali bi vsi mednarodni prepiri; potihnilo bi vse hujskanje in natolcevanje. — A mi smo po večletni navadi tako daleč prišli, naše pravno čuvstvo je takošno, da je tisti, ki se poteguje za svoje pravice, oziroma tukaj za pravo pisavo domačih imen, svojeglavec, nepokojnej in germanožerec. Kdor spoštuje ravnopravnost jezikov, ne vsiljuje nikomur svoje pisave, pa tudi domačih imen ne kazí, in ker zahteva spoštovanje svojega jezika, tudi on pravice drugih spoštuje. — To bi se bila „Laibacherica“ lahko naučila iz našega sporočila.“

Vsakdanjih učencev je imela ta šola 334, nedeljskih pa 102.

4. C. k. normalka v Ljubljani.

Vsakdanjih učencev je imela 694, nedeljskih pa 174. Pisava imen Tscheschnovar itd. anno 1867. kaže, da se na tej šoli še ni našel nihče, ki bi znal slovenska imena slovenski pisati. Morebiti da se najde med prihodnjimi mlajšimi učitelji vendar kdo. Sicer ta „Klassifikation“ tudi letos družega nič nima kot gôla imena učencev — brez sporočil, ki jih imajo vse druge ljudske (razun nunske) in srednje šole naše.

5. Uršulinska dekliška glavna šola v Ljubljani je imela v vnanji šoli 911 učenk, v notranji pa 143.

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

(Konec.)

Dozdaj so zgodovinarji vse križem ugibali, kako da Marka, prvega srbskega junaka, v bitki na Kosovem polji ni bilo? Al po pismih dr. Ivana Šafařika je bil pričujoč, in sicer na turški strani in ko predvoditelj-vojvoda turške vojske, kakor njegov brat Andrej. Ako se pretehtajo vse okolnosti tadanjih srbskih velikašev in junakov, pač ni čuda, da je car Lazar se na Kosovem polji nesrečno bojeval! Vlastelini mnogi v boj na Kosovo polje prišli niso; oni pa, kateri so prišli, so vedeli, da je največi junak Marko na turški strani! Kak strah jim je moglo to znanje biti! Pred samim bojem stopi še drugi slavni junak, Miloš Obilič, ki je edini Marku v junaštvu raven bil iz srbske vojske, in vzame seboj še dva pobratima junaka. Srbska vojska se grozno preplaši, ko vidi, da grejo vsi trije naravnost v turški stan. Bogme! da je morala srčnost zgubiti v takih okoliščinah! Junaški car Lazar sicer svoji vojski srčnost sopet povrne, da se ona strašno bije; al izdajalcev ni umel odvrniti — v odsodni bitki izmakne Vuk Brankovič v razporazumljenji z Muratom, Markom, njegovim bratom Andrejem in Balšem, knezom Zete, z boja in popustí svojega cara, na kterege je vdarjala vsa sila turška, samega! V strašnem boji pogine Lazar, stari Bogdan Jug in njegovih devet sinov, Strahin Ban in ves cvet naroda srbskega.

Al predelec sem v srbsko povestnico zašel; treba, da pogledamo, kaj vse se dobiva po zemljah starega srbskega carstva, po njegovih samostanih, cerkvah in po razrušenih mestih. Onim bralcem „Novic“, katerim srbsčina ni znana, moram povedati, da je učeni gosp. dr. Ivan Šafařik mnogo mnogo rokopisov v Venecii, Dalmacii itd. našel, ki so za srbsko povestnico neprecenljivi, ktere je v „Glasniku društva srbske slovesnosti“ natisniti dal in ž njimi vse knjige „Glasnika“ okrasil. Koliko pa še tacih rokopisov po srbskih zemljah v temnih razvalinah in zidovjih leži, to sam Bog vé. Gotovo je tudi še lepih malarij po teh starih stenah samostanov in razvalin, in po še stoječih samostanih. Gori omenjeni gospod Verkovič je po Turčii potovaje mnogo mnogo starih, za srbsko povestnico prevažnih novcev nabral: z njihovimi slikami in napisi je dr. Šafařik ne samo srbski muzej v Beligradu, temuč tudi vse knjige „Glasnika“ prekrasno olepšal!

Pa tudi sami samostani, cerkve in njihove razvaline dajo lep pogled v prošlost srbskega naroda. Kdor to prekrasno zidovje in te strašne razvaline vidi, mora roko položiti na prsi in priznati, da Srbi so zidarski mojstri bili, da jim ni para bilo! In kdor prekrasne malarije po stenah tega starega zidovja vidi, mora priznati, da so Srbi izobražen narod bili! Kdo ne bi občudoval starih slik po oltarjih? Kdo ne lepih malarij in v marmor vsekanih podob? In kateri Slovan se ne bi razveselil nad državnim in cerkvenim zakonikom cara Dušana!

Jaz mislim, da je slavni Denton po starih srbskih cerkvah in samostanih, po teh zvestih varhih pravoslavne vere in naroda srbskega, se prepričati mogel, da Evropi so bolj Hotentoti znani kakor Srbi. On se je prepričati mogel, da je srbski narod lepe cerkvene in državne zakone imel, in to takrat, ko je po Germanii, Francozki itd. gosta megla in črna terna divjaštva ležala, po kateri je močnejši slabejega kakor krvi-

žejna zver temne hoste pohlevno ovco iskal, ropal in klal. Ko se je to po Evropi z nedolžno krvjo napojeni godilo, sijalo je srbskemu narodu milo solnce pravice in človečanstva pod slavnim rodnom Nemaničev. Ko je po Evropi edina pravica „telesna snaga“, moč močnejega (Faustrecht) veljala, imel je srbski narod lepe svoje narodne postave že od pamtiveka, pred katerimi so vsi enaki bili in narod se je sam po njih sodil. Imel je svoje državne in cerkvene zakone, ktere je pozneje slavni car Dušan silni svojemu narodu pismeno za „državni zakonik“ izdal.

Da! slavni Denton se je mogel prepričati, ako je hotel vrisk in javk nesrečnih v turški sužnosti zdiha-jočih in pomoči čakajočih kristijanov slišati, da kristijanska Evropa, ktera divjim Turkom civilizacijo tako prijazno ponuja in kristijane tako zveličavno kulturo razširjajoča s silo pod jarmom sužnosti drži, da ona na zapadu Kristusa moli, ali na iztoku mu, kakor Srbin pravi: v obraz pluje! Dr. Jan. Podliščekov.

Kratkočasno berilo.

Franc Ljubljanič — strah Turkom.

Črtica iz časa turških vojsk.

Spisal Ivan Zarnik.

Bere se tu in tam, kako so ob času, ko je Turek po Slovenskem divjal, posamesne osebe manjši ali večji množici Turkov se junaško zoperstavljale, jim tako ali tako nasprotovale ter jim večkrat z zvijačo gotovo pogubo naklonile.

Ako bereš Trdinovo „Zgodovino slovenskega národa“, nahajaš ondi mnogokrat, da se o tej ali uni osebi kaj junaškega pripoveduje. Eden izmed tistih, ki so Turka prav vrlo vkanili in našeškali, bil je Fr. Ljubljanič.

Korenjak ta zagledal je luč Božjo v neki vasi na Notranjskem. Bil je neizrečeno velike postave, jako čvrst in zelo zelo predrzen in pogumen. Ni čuda tedaj, da se ga je vse balo. Ako je bil štempihar naš v družbi z domačimi fanti in jim je kaj prišlo navskriž, dragi bralec, nič ti preveč ne rečem, ako pravim, da se sam ni bal vseh njegovih nasprotnikov, če jih je tudi bilo cela kopa. Še bolj pogumen kot proti domačim fantinom bil je Ljubljanič proti fantom kake tuje vasi. Kedar se je sè temi zapletel v kak kavs in ravs, takrat je pa še posebno vrlo svoje fizične moči znal rabiti. Ker jih je večkrat tu in tam dobro „nažajfal“, zato je jel sloveti štempihar naš noter v deveto vas.

Zdi se mi, dragi bralec! da si natihoma domišljuješ, da je Ljubljanič morda večkrat kakega protivnika za vselej v krtovo deželo poslal. Pa prosim te, da junaka našega ne obsodiš prehitro na vislice, kajti vkljub vsi moči, ktero je nosil on v svojih plečutih, mora se reči, da je junak naš posebno zato vsega občudovanja vreden, ker nikdar ni rabil svoje moči tako silovito, da bi bil kedaj kateremu presrbečo kožo preveč namazal. Če je bil, postavimo, kterikrat primoran, se kakim sitnežem braniti, vedel jih je vsakemu primerno naštet; nobenemu jih ni več naložil, kakor je vedel, da jih lih more nesti. To je pa menda zato tako storil, da ta ali uni ni drugemu bil zavidljiv, češ: „uni jih je več dobil ko jaz!“

To je bilo treba povedati radovednim bralcem „Novic“, da poznajo našega junaka. Naj sledi po tem ovinku jedro naše povesti.

Fr. Ljubljanič živel je oni čas, ko se je še grozoviti Turek po naših milih pokrajinah vlačil sèm ter tjà. Neko leto se je priplazil Turčin tudi do sosedne vasi našega Ljubljaniča in v rojstno vas njegovo. Ko

sovaščani našega junaka zasledijo, da se Turek vasi bliža, vsi se poskrijejo, le eden izmed njih ne. Koga da mislim, lahko ti je uganiti, dragi bralec. Turki, v vasi živega krsta ne zasledivši, jamejo prav pridno pleniti po hišah. Tudi v hišo Ljubljaniča se priklatijo. Toda tukaj so jo naleteli!

Naš junak je brez vse skrbi v hiši za mizo sedel iz svoje kratke pipice tobak puhal ter fižol lušil, da bi si ga djal za južino kuhati (kajti danes si je mogel naš junak sam južino preskrbeti, ker so se vse kuharice pred Turkom poskrile.) Kar se pripodijo Turki v hišo. Bilo jih je 6. V tem hipu ima naš junak neko prav težko gorjačo v svoji krepki desnici, ter se zaletí med Turke enako volku, kedar plane med „koštrune.“ Turki, katerim je Ljubljaničeva gorjača jela tako naglo padati po büticah in plečih, se hitro obrnejo ter bi radi se izmuzali iz hiše in se tako odtegnili Ljubljaničevi gorjači, toda Turkom naš vrli junak ni hotel dati „pardon“, kterege je rad dal vsakemu svojih domačinov, temveč jih je tako dobro nabijal, pobijal in klestil, da je v tem trenutku 4 Turke na tla pobil. Le dva sta bila tako srečna, da sta peté odtegnila. Toda L. s tem ni bil zadovoljen, temuč pobere jo za njima, ter ju kmalu doletí in vjame. Hitro ju zveže ter žene na svoj dom nazaj, kajti tema dvema je vso drugo osodo namenil, kakor sta si jo sama domišljevala.

Ko ju pritira v svojo hišo nazaj, vidi une štiri mrtve na tleh. Pa bodeš rekel, dragi čitatelj, kako pa je to? poprej se je reklo, da naš korenjak nikdar ni bil ubijalec, in — zdaj se sliši, da je štiri rdeče kapce na enkrat ubil? — Al potrpežljivi bralec, le poslušaj Franceta našega, ki sam pripoveduje, da on Turčinov ni ubil. On pravi: „Nisem vedel, da sem te grdobe tako dobro našeškali. Ko una dva vjetnika na dom pricefram, najdem že te štiri stegnjene na tleh. Menda je smrt med tem časom, ko sem jaz una dva lovil, v hišo prišla ter je videla, da so že za pekel zreli, zato jih je menda podavila. Jaz sem smrti le priliko dal, da jih je podavila, kajti čul sem že večkrat, da mora pri vsakem človeku smrt vzrok imeti, zakaj da ga brene iz tega svetá na unega.“ Iz tega, dragi bralec, vidiš, kako je znal naš junak odrezati se.

Ko junak naš odstrani te štiri rdeče kapce, ktere je smrt v njegovi hiši podavila, spomni se, da še danes ni južnal, toraj si misli tisti fižol skuhati, ki ga je ravno lušil, ko so Ozmani v njegovo hišo pridrli. Al drv nič nima. Brez drv pa ni mogel si južine skuhati. Toraj je bilo še treba drv nacepiti. Za hišo je ležal nek star, ves grčav štor. Vzame toraj bét in zagojzdo, pa tudi una dva vjetnika, ter gré uni štor cepit. Toda Turkov ni zato sè seboj vzela, da bi gledala, kako bo on stari štor cepil, marveč sta mu mogla pri tem delu vrlo pomagati. Zdaj jame Ljubljanič zagojzdo v štor zabijati. Toda štor se le počasi jame malo razkrojevati, kajti počival je že menda sedem let v miru za L. hišo, tedaj se je že tako postaral in sesušil, da mu je bilo prav težko stara rebra polomiti. Ko se vendar sčasoma štor jame prav široko smejati — to je, ko se štor začne razpokovati — naš junak Turkoma veli, da vsak na enem kraju v razcepljino, ktero je zagojzda štoru učinila, svoje roke deneta in tako štor razdvojita.

Turka sta pokorna in storita, kar jima je Ljubljanič zapovedal. Ko svoje roke v štorovo razcepljino vtakneta, on brž zaboj iz štor izmakne, in o joj! — štor razkačen, ker ga Ljubljanič ni pustil v miru počivati, Turka tako nemilo ugrizne, da bi bil kmalu vsacemu deset prstov odgriznil. Turka jameta strašno tuliti in si prizadevati, da bi iz žrela štorovega svoje kremplje izmuznila, pa — ni bilo mogoče. Štor ju je prehudo zgrabil, kajti nikakor ga ni bila volja, se raz-